

Jacob van Maerlantstraat 4, gemeente 's-Hertogenbosch

Kadastraal	: 's-Hertogenbosch N 73	Bouwjaar	: omstreeks 1955
Monumentnr.	: SOM0794	Architect	: J.J.M. van Halteren
Huidige functie	: school	Oorspronkelijke functie	: R.K. jongensschool

Verbouwingen : 1960, 1994, 1996, 1999, 2004
Archief : Gemeente 's-Hertogenbosch, afdeling Erfgoed
Datum document: 24 november 2021

Boven: de voorgevel van het hoofdgebouw aan de Jacob van Maerlantstraat, onder een uitsnede uit de kadastrale kaart (met aanduiding object) en rechts een luchtfoto van het perceel met de bebouwing.

Context

(Bouw)historie:

De voormalige R.K. jongensschool voor bijzonder lager onderwijs bestaat uit een aantal bouwdelen te weten een hoofd vleugel aan de Jacob van Maerlantstraat, een vleugel met klaslokalen langs de Hadewychstraat, een vleugel met aula, een in 1960 toegevoegd gymnastieklokaal langs de Anna Bijnstraat en een fietsenstalling nabij de Limietlaan.

De R.K. jongensschool (Sint Jacobschool) is met zijn voorgevel en hoofdentree naar de Jacob van Maerlantstraat gericht. Het schoolgebouw is omstreeks 1955 ontworpen door architect J.J.M. van Halteren uit 's-Hertogenbosch in opdracht van het bestuur van de St. Jansstichting.

De school aan de Jacob van Maerlantstraat stond bekend als Sint Jacobschool die vanaf 1909 aan de Zuid Willemsvaart was gesitueerd. Door verouderde gebouwen in de binnenstad werd besloten tot nieuwbouw in uitbreidingswijk Zuid. In de gebouwen van de voormalige Sint Jacobschool was later de VS_LOM school de Palster gevestigd waarna het van Maerlant college haar intrek hier nam. Thans gebruikt het Koning Willem I college de gebouwen met daarin een aantal van hun opleidingen waaronder beveiliging, handhaver toezicht en veiligheid.

De school kent een Z-vormig grondplan met twee rechthoekige bouwdelen verbonden middels een tussenvleugel met aula. Tegen het hoofdgebouw is in 1960 een gymnastiek lokaal toegevoegd. Deze was op de oorspronkelijke bouwtekening al gepland als toekomstige uitbreiding.

De oorspronkelijke gebouwen en de gymzaal zijn door architect van Halteren ontworpen in een wederopbouw baksteenarchitectuur stijl met invloeden vanuit de Delftse school

De voormalige jongensschool bestaat uit een hoofdgebouw uit twee bouwlagen met een zadeldak, een in 1960 toegevoegde gymzaal onder een zadeldak en een eenlaagse vleugel onder een zadeldak die middels een plat gedekte verbindingsvleugels verbonden is met het hoofdgebouw. Westelijk op het perceel staat een langgerekte fietsenberging onder een zadeldak.

Het schoolgebouw kent een aantal latere uitbreidingen waaronder een ophoging van de verbindingsvleugel tussen het hoofdgebouw en de meest noordelijk georiënteerde vleugel. Hier is in 1996 een opbouw toegevoegd. Ook is in respectievelijk 1994 en 1999 het schoolgebouw aan de achter- en voorzijde uitgebreid. Aan de personeelskamer in de hoofd vleugel is in 1996 een serre toegevoegd. Alle oorspronkelijke stalen kozijnen zijn in 2004 vervangen door aluminium renovatieprofielen.

Ligging:

Het schoolgebouw bevindt zich op een perceel wat door vier straten wordt omgeven, ten zuiden de Jacob van Maerlantstraat, ten noorden de Hadewychstraat, ten oosten de Anna Bijnstraat en ten westen de Limietlaan. Aan de zuidzijde grenst het schoolgebouw aan het Zuiderpark waar later het clubgebouw van tennisclub BTC de Pettelaar is gebouwd en het clubgebouw voor rugbyclub de Dukes. Oorspronkelijk was aan de westzijde, tussen de schoolvleugels en de fietsenstalling, een grote speelplaats gelegen met ommuring en hekwerk aan de voorzijde.

De Bossche wijk 'Zuid' vormt samen met de wijk 'West' de eerste naoorlogse uitbreiding van stad 's-Hertogenbosch. Aan het ontwerp van de wijk Zuid ligt de toen der tijd populaire wijkgedachte ten grondslag. Deze gedachte uit zich onder meer in de begrenzingen van de wijk, die ligt ingesloten tussen de Zuidwal, de Zuid-Willemsvaart, het Bossche Broek en de Zuiderplas waardoor Zuid zich als een duidelijke te onderscheiden wijk kon profileren. Door aan de randen van de wijk laagbouw en relatief veel openbare ruimte te projecteren, is het groen als het ware de wijk ingebracht. Het streven om van Zuid een groene wijk te maken met veel openbare plantsoenen was een belangrijk uitgangspunt om te komen tot een aantrekkelijke wijk voor een doorsnee van de samenleving. Derhalve werden in de wijk zowel arbeiderswoningen, middenstandswoningen en vrijstaande villa's gebouwd.

Dit heeft geleid tot sterke buurtvorming met duidelijk onderscheidende architectuur binnen de wijk. In de wijk zijn voorbeelden te zien van de Bossche School, het

traditionalisme en de Nieuwe Zakelijkheid. Functies als wonen, werken, verkeer en recreatie werden nauwkeurig geordend en veelal van elkaar gescheiden.

Op wijkniveau waren er ook andere voorzieningen zoals scholen, winkels en kerken aanwezig.

Het motto van de naoorlogse stadsuitbreidingen werd: 'licht, lucht en ruimte'. Dit vertaalde zich niet alleen naar de bebouwing, maar vooral ook naar de stedenbouwkundige compositie van de ruimte, waarin de groenstructuur en de openbare ruimte een belangrijk aandeel hadden.

De wijk Zuid is in 2011 door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed geselecteerd als voorbeeld van een bijzondere naoorlogse woonwijk. Het rijk selecteerde toen dertig wederopbouwgebieden, waarvan dertien naoorlogse woonwijken (planmatige opgezette uitbreidingswijken) uit de periode tussen 1940 en 1965. De geselecteerde gebieden geven met elkaar een goed beeld van hoe er gedacht, gebouwd en ingericht werd en kunnen worden beschouwd als toonbeelden van de Wederopbouwperiode. Ze onderscheiden zich nationaal of zelfs internationaal, bijvoorbeeld vanwege de kwaliteit van de architectuur of als bijzonder voorbeeld van stedenbouw of landschapsinrichting. Binnen de bijzondere eigenschappen en de kwaliteiten van de Wederopbouwgebieden vormen schoolgebouwen belangrijke ankerpunten. Deze en andere gebouwen dienen in de toekomst herkenbaar en aanwezig te blijven vanwege hun cultuurhistorische waarden en een blijvende rol van betekenis spelen in de ruimtelijke ordening. In november 2016 heeft de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, mw. dr. J. Bussemaker het belang van deze 30 Toonbeelden van de Wederopbouw bekrachtigd in een ondertekening met alle betrokken gemeenten om de kernkwaliteiten zo goed mogelijk geborgd te houden.

De voorgevel in 1959 gefotografeerd met de oorspronkelijke vensters (M. Coppens).

J.J.M. van Halteren

Van Halteren (Amsterdam 14 april 1893- 's-Hertogenbosch 16 maart 1973) studeerde aan de Industrieschool in Amsterdam en nam privélessen tekenen, waarna hij ging werken voor architecten als Jan Stuyt, Jos Cuypers en P.J. Bekkers. Ook werkte hij nog korte tijd voor de Rijksgebouwendienst. In 1919 startte hij als zelfstandig architect in Den Haag. In 1920 ging hij een associatie aan met architect W. van Aalst en vertrok daarvoor naar 's-Hertogenbosch. In 1925 werd deze associatie verbroken en ging Van Halteren zelfstandig verder. Van Halteren was medeverantwoordelijk voor het ontwerp van het schoolgebouw aan de Liviusstraat (Zuid) en de Aartshertogenlaan (de Vliert). Naast schoolgebouwen ontwerp van Halteren ook o.a. huize Sint Vincentius in Udenhout (1925, Amsterdamse school) en de Antonius Abtkerk in Volkel (1938).

Beschrijving

De jongensschool:

De voormalige R.K. jongensschool aan de Jacob van Maerlantstraat bestaat in oorsprong uit een hoofd vleugel (circa 47,1x9,6 meter), een eenlaagse verbindingsvleugel met aula (circa 25,8x8,8 meter) en een vleugel met klaslokalen (circa 44,4x9,4 meter). Het iets later toegevoegde gymnastieklokaal met tussenlid bestaat uit een begane grond die deels van een verdieping is voorzien.

De hoofd vleugel omvat een begane grond, verdieping en zolder onder een zadeldak met in de voorgevel de hoofdentree van de school. De oorspronkelijke bouwsubstantie is nagenoeg geheel bewaard gebleven, het interieur is in de loop van de tijd deels gemoderniseerd.

Luchtfoto van het totale complex (2021, gemeente 's-Hertogenbosch).

Hoofd vleugel

De hoofdindeling van deze vleugel wordt gevormd door een centrale gang langs de achtergevel met nabij de hoofdentree het centrale trappenhuis. Tegen de voorgevel zijn de klaslokalen gesitueerd, vier op de begane grond en vier op de eerste verdieping. De grote vensters met roeden in de gangmuur voorzien de klaslokalen indirect van daglicht. De deuren naar de klaslokalen zijn eveneens door roeden gedeelde glasdeuren. De gangvloer op de verdieping heeft nog zijn oorspronkelijke tegelvloer bestaande uit dubbel hard gebakken 10x10 cm gekleurde gevlamde tegels inclusief plinttegels.

Het centrale trappenhuis (2021 afdeling Erfgoed).

Op de begane grond en verdieping zijn tegen de kopgevels de toiletgroepen gesitueerd. Buiten de kleine toiletgroep op de begane grond zijn de andere toiletruimtes gemoderniseerd of zijn komen te vervallen. Een van de klaslokalen is in 1984 getransformeerd tot personeelskamer. In 1996 is de personeelskamer een klaslokaal opgeschoven en voorzien van een serre uitbouw. De twee meest rechter klaslokalen zijn recentelijk samengevoegd.

De voorgevel (baksteen, halfsteens metselverband) kent een asymmetrische indeling met vier keer drie geclusterde vensters die de achterliggende klaslokalen van daglicht voorzien. In 1996 is een klaslokaal (personeelskamer) voorzien van een met hout beklede serre uitbouw. De entree wordt gevormd door een houten dubbele deur met bovenlichten en een later

toegevoegde luifel. De entree wordt geaccentueerd door kunststenen pilasters en bekroning. Links en boven de entree een tweetal hoge smalle vensters, een tweetal rondvensters en een klein vierkant venster met omranding.

De oorspronkelijke stalen vensters in de gevel zijn vervangen door aluminium renovatieprofielen. De kunststenen dorpels onder de kozijnen zijn bewaard gebleven. De gevel boven de entree steekt door de gootlijst als puntgevel met daarin een klein rondvenster. De uiteinden van de gevel kennen een verbijzondering door middel van een uitmetseling op een kunststenen kraagsteen waartussen de goten zijn gevat. De gevel wordt afgesloten door een houten gootlijst op klossen met daaronder een fries bestaande uit siermetselwerk boven een cordonlijst. Het schilddak wordt bedekt door blauw gesmoorde opnieuw verbeterde Hollandse dakpannen.

Voorgevel en rechter zijgevel (2021 afdeling Erfgoed).

In de rechter kopgevel zitten zowel op de begane grond als de verdieping een drietal vierruits vensters en een klein venster. De gevel is als een tuitgevel uitgevoerd met een fors gedimensioneerde, in Delftse school trant uitgevoerde, hals.

In de linker zijgevel, die een gelijke opzet heeft als de rechter zijgevel, is op de begane grond een hoog venster aangebracht. Op de verdiepingen zitten een drietal vensters. De in 1999 toegevoegde uitbreiding sluit middels een tussenlid aan op de kopegevel.

De achtergevel is op de begane grond en verdieping voorzien van vierkante, in zessen gedeelde vensters, een toegangsdeur naar de speelplaats en enkele kleine vensters behorend bij de toiletgroepen.

Achtergevel hoofdvleugel (2021, afdeling Erfgoed).

Verbindingsvleugel.

De van oorsprong eenlaagse vleugel met zadeldak tussen de hoofdvleugel en de vleugel langs de Hadewychstraat is in 1996 getransformeerd waarbij de kap is gesloopt en op de bebouwing een extra bouwlaag is geplaatst. In deze vleugel was van oorsprong de aula/hal gesitueerd met enkele ondersteunende functies. De ruimte gaf toegang tot de speelplaatsen en vormde de verbinding naar de klaslokalen in de aangrenzende vleugels. Inwendig is de aula in de loop van de tijd gemoderniseerd. In de gevels die aan de twee speelplaatsen grenzen zitten een aantal hoge vensters en in beide gevels twee dubbele deuren. Alle vensters en deuren bezitten een kunststenen omranding.

Gevel gericht naar de speelplaats (2021 afdeling Erfgoed).

Vleugel langs de Hadewychstraat

De vleugel langs de Hadewychstraat kent een vergelijkbare indeling als het hoofdgebouw met een centrale gang langs de achtergevel met daaraan grenzend een viertal klaslokalen. Tegen de rechter zijgevel is een toiletgroep gesitueerd. Het aan het uiteinde gelegen klaslokaal is getransformeerd waarbij o.a. de verdiepingvloer deels is verwijderd.

Gang met rechts de klaslokalen (2021 afdeling Erfgoed).

De voorgevel kent een asymmetrische indeling met vier keer drie geclusterde vensters en een los venster. Geheel links in de gevel twee kleine vensters.

De oorspronkelijke stalen vensters in de gevel zijn vervangen door aluminium profielen. De uiteinden van de gevel hebben een verbijzondering door middel van uitgemetselde schouderstukken op een kunststenen kraagsteen waartussen de goten zijn gevat.

De gevel wordt afgesloten door een houten gootlijst op klossen met daaronder een fries bestaande uit sier metselwerk boven een cordonlijst. Het schilddak wordt gedekt door blauw gesmoorde opnieuw verbeterde Hollandse dakpannen.

Achtergevel aan Hadewychstraat (2021 afdeling Erfgoed).

In de rechter kopgevel zit een deur met omranding en een rondvenster in de geveltop. De gevel is als een tuitgevel uitgevoerd met schouderstukken en een fors gedimensioneerde, bij de Delftse school aansluitende, hals.

Tegen de linker zijgevel sluit de, in 1994 toegevoegde nieuwbouw, aan. In de uit vier traveeën bestaande achtergevel zitten telkens drie grote vensters.

Gymnastieklokaal

Het gymnastieklokaal is in 1960 toegevoegd maar stond al als toekomstige uitbreiding op de oorspronkelijke ontwerptekening. De vleugel bestaat uit een hoge, gedeeltelijke tweelaagse gymzaal met kleedruimten met op de verdieping een handenarbeid lokaal. Aan de zijde van de speelplaats is een eenlaagse aanbouw gesitueerd met daarin de bergingen. De koppeling tussen deze gymnastiekzaal en de hoofd vleugel wordt gevormd door een tweelaags tussenlid met daarin een trappenhuis. De kleedruimten en bergingen zijn gemoderniseerd. In de zuidgevel van de gymnastiekzaal is een Latijns kruis ingemetseld.

Gymnastiekzaal naar de noordgevel gezien (2021 afdeling Erfgoed).

De uit drie traveeën bestaande gevel langs de Anna Bijnstraat (halfsteens metselverband) omvat vier hoge negenruits venster en in het eerste gedeelte vier kleinere vierruits vensters op de begane grond en vier vensters op de verdieping. In het iets terug liggende tussenlid een dubbele entree deur met trappartij met een kunststenen deuroplijsting.

De gevelopbouw, materiaalgebruik en detaillering is identiek aan de overige bouwdelen. In de gevel die naar de binnenplaats is gericht zitten zowel in de eenlaagse aanbouw als de gevel van de gymnastiekruimte een aantal vierkante en op de verdieping bredere rechthoekige vensters. Een tweetal deuren verbinden de bergingen met de binnenplaats.

Ruimtelijke indeling en interieur:

Inwendig is de oorspronkelijke indeling nog grotendeels bewaard gebleven met klaslokalen en gangen. Het centrale trappenhuis met bordestrap voorzien van dubbel hard gebakken geel kleurige tegels, stalen balustrades met houten trapleuningen en muur leuning inclusief smetplanken zijn bewaard gebleven. De vloeren in de gangen en trappenhuis zijn bezet met dubbel hard gebakken 10x10 cm geelkeurige tegels. In de binnenwanden tussen gang en klaslokalen zijn de oorspronkelijke houten vensters en deuren bewaard gebleven.

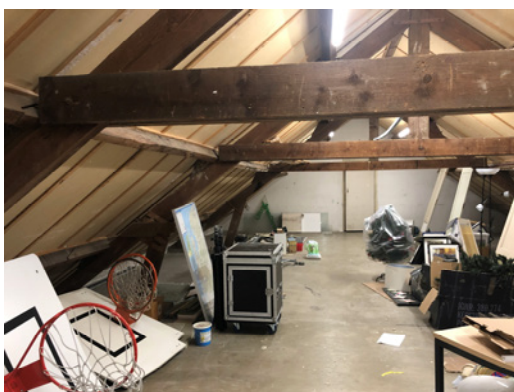
Het centrale trappenhuis (2021 afdeling Erfgoed).

Gang op de verdieping (2021 afdeling Erfgoed).

Constructies:

Bouwkundig is het schoolgebouw opgetrokken met bakstenen gevels (halfsteens metselverband) op een betonnen fundering met palen. De verdiepingsvloer in de hoofdbouw bestaat uit een gewapende betonvloer met betonbalken. De zoldervloeren bestaan uit enkelvoudige houten balklagen of plafondhangers. De zadeldaken worden gedragen door gordingen en houten spanten bestaande spanbeneden die door middel van trekplaten, makelaars en steekschoren de zadeldaken dragen.

De kapconstructies van de hoofdvleugel (2021 afdeling Erfgoed).

De kapconstructies van de hoofdvleugel (2021 afdeling Erfgoed).

Erfbebouwing:

Het perceel wordt aan de westelijke zijde, langs de Limietlaan afgesloten door een fietsenberging. De halfopen berging met zadeldak met golfplaten kent een gelijke gevelopzet als de vleugels van het schoolgebouw. Twee gevels met hals en schouderstukken en een dakvoet met houten gootlijst vormen de twee beëindigingen op de koppen.

Motivering voor plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst

1. Stedenbouwkundige waarden

De R.K. jongensschool heeft stedenbouwkundige waarde vanwege de herkenbare en bepalende samenhang met de naoorlogse uitbreidingswijk Zuid. Het schoolgebouw vormt een karakteristiek en kenmerkend ensemble in de stedenbouwkundige context waaronder enkele aangrenzende wooncomplexen en het zuiderpark. De verschillende gebouwvleugels vormen een waardevol ensemble, dat tevens beeldbepalende kwaliteiten heeft vanwege de prominente ligging.

De schoolgebouwen zijn in een ruim opgezette omgeving geplaatst. De vrijstaande situering en de stedenbouwkundige samenhang met de naastgelegen woongebouwen en het zuiderpark is van belang voor de beleving van de gebouwen en hebben daarmee een positieve stedenbouwkundige waarde. Het schoolgebouw is gelegen in Zuid welke door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is geselecteerd als één van de 30 landelijke Toonbeelden van de 'Wederopbouw', een voorbeeld van een bijzondere naoorlogse woonwijk. Binnen de bijzondere eigenschappen en de kwaliteiten van dit wederopbouwgebied vormen schoolgebouwen belangrijke ankerpunten. Deze en andere gebouwen dienen in de toekomst herkenbaar en aanwezig te blijven vanwege hun cultuurhistorische waarden en een blijvende rol van betekenis spelen in de ruimtelijke ordening.

2. Architectuurhistorische waarden

Het in de jaren vijftig van de 20ste eeuw tot stand gekomen schoolgebouw heeft architectuurhistorische waarde vanwege het redelijk gaaf bewaard gebleven exterieur welke een voorbeeld is van de schoolarchitectuur in een naoorlogse wederopbouw wijk. De gebouwen zijn uitgevoerd in een traditionele baksteenarchitectuur in een wederopbouw architectuurstijl met kenmerken van de Delfse School. Deze komt tot uiting in het traditionele, sobere materiaalgebruik. De uit Amsterdam afkomstige architect maar sinds 1920 in 's-Hertogenbosch woonachtig en kantoorhoudende J.J.M. van Halteren

(1893-1973), die ook medeverantwoordelijk was voor het ontwerp van het schoolgebouw aan de Liviusstraat (Zuid) en de Aartshertogenlaan (de Vliert) maakte het ontwerp. In het schoolgebouw is het interieur redelijk goed bewaard gebleven. Van het exterieur zijn alle kozijnen vervangen die qua detail, materiaal en vorm niet detoneren. De latere uitbreidingen houden, qua situering, vorm en materiaalgebruik geen rekening met de bestaande kwaliteiten van het complex en kunnen als detonerend worden geduid. Met name de opbouw op de aula maar ook de uitbreiding aan de Jacob van Maerlantstraat zijn storende bouwdelen binnen het gehele complex en vallen buiten de bescherming.

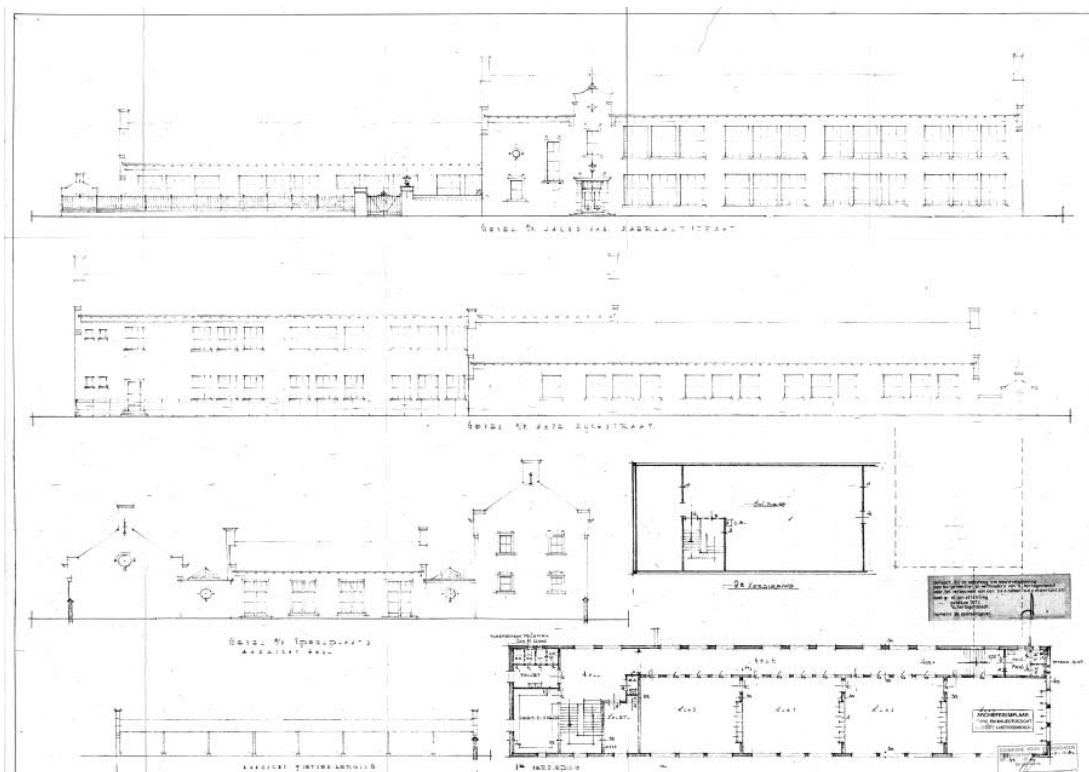
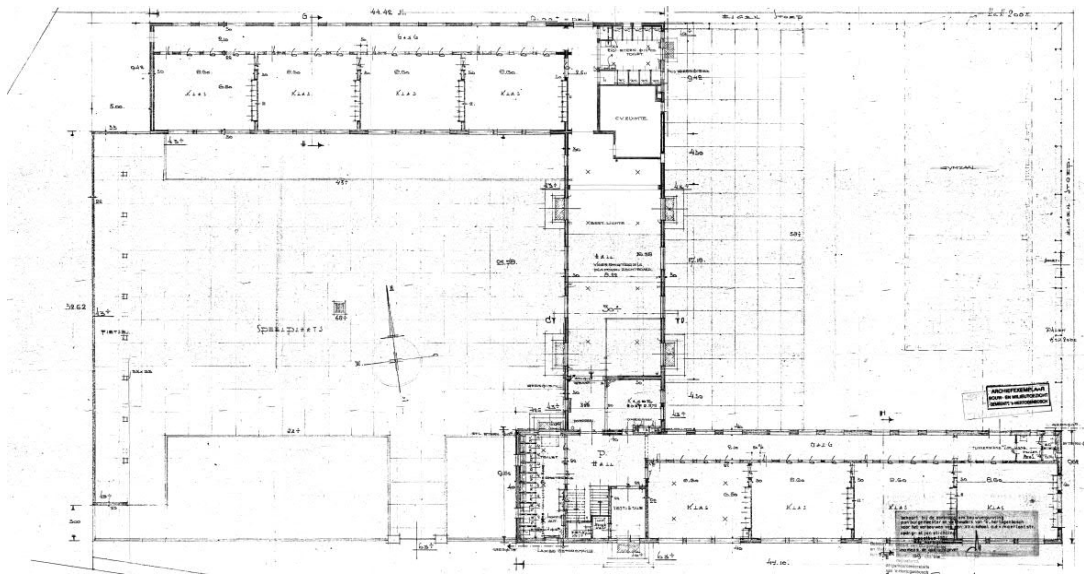
3. Cultuurhistorische waarden

De panden hebben cultuurhistorische waarde als een in hoofdvorm goed voorbeeld van een naoorlogs schoolgebouw gebouwd in opdracht van het bestuur van de Sint Jansstichting. Daarnaast heeft het betekenis als schoolgebouw binnen de historische ontwikkeling van de uitbreidingswijk Zuid.

4. Gaafheid en zeldzaamheid

Beide gebouwen zijn door de latere wijzigingen en aanpassingen redelijk gaaf bewaard gebleven. De wijzigingen in de gevelkozijnen, qua materialisatie van staal naar aluminium passen binnen de architectuurstijl en detoneren niet. De latere interieuraanpassingen (klaslokalen, aula en toiletgroepen) hebben de hoofdopzet van het interieur niet aangetast. De grotere uitbreidingen aan de voor- en achterzijde, de opbouw op de aula, de serre uitbouw hebben wel een negatieve invloed gehad op de authenticiteitswaarde en vallen buiten de bescherming.

Het complex Jacob van Maerlantstraat 4, is op basis van bovenstaande criteria beschermenswaardig als gemeentelijk monument in de gemeente 's-Hertogenbosch

Uitsnede van de ontwerptekeningen uit omstreeks 1955 (exacte datum ontbreekt) van architect J.J.M. van Halteren (R.K. jongensschool).